

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

♦ **ISAM.**

مركز البحوث الإسلامية
وقف الديانة التركي

Şerhu'l-Câmiî's-sagîr

Şemsüleimme es-Serahsî

(ö. 483 h. / 1090 m.)

Tahkik

Ertuğrul Boynukalın

Birinci Cilt

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 1011
İSAM Yayınları 238
Klasik Eserler Dizisi 47
© Her hakkı mahfuzdur.

ŞERHU'L-CÂMİİ'S-SAGİR
Şemsüleimme es-Serahsi

Cilt 1

Tahkik
Ertuğrul Boynukalın

Şerhu'l-Câmii's-sagır
TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)
Tahkik Yayın Kurulu ilmi kontrolünde hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 38 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 08 50
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Yayın yönetmeni M. Suat Mertoğlu
Yayın koordinasyonu Erdal Cesar
Tahkik editörü Orhan Ençakar
İnceleme kısmı son okuma (Türkçe) Mustafa Demiray
Tashih (Arapça) Orhan Ençakar, Mohamed Shahin, Said Kayacı (İnceleme kısmı),
Münzir Şeyhhasan (İnceleme kısmı)
(Türkçe) İsa Kayaalp, İsmail Özbilgin, İlayet Bebek
Tasarım Ali Haydar Ulusoy, İbrahim Dervişmüezzın (Uygulama),
Hasan Hüseyin Can (Kapak), Ramzi Haj Mustafa (Kapak Hattı)
Yayın takip Sema Doğan

Bu eser
TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
Erken Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır.

Proje koordinatörü Orhan Ençakar

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun
02/10/2020 tarihli ve 2020/07 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: İstanbul, Kasım 2021 m. / 1443 h.
ISBN 978-625-7581-99-8 (Tk.)
978-625-8023-00-8 (1. Cilt)

Yayın ve Dağıtım
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Basım
Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan San. Sit. Birlik Cad. No: 26 Acar Binası
34524 Haramidere - Beylikdüzü - İstanbul
Tel: (0212) 422 18 34 Faks: (0212) 422 18 04
Sertifika No. 11957

Şemsüleimme es-Serahsi

Şerhu'l-Câmii's-sagır [شرح الجامع الصغير] / Şemsüleimme es-Serahsi ; tahkik Ertuğrul Boynukalın. İstanbul ; Ankara : İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) ; Türkiye Diyanet Vakfı, 2021.
1. c. (33, 579 s.) ; 24 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 1011. İSAM Yayınları ; 238. Klasik Eserler Dizisi ; 47)

Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-625-7581-99-8 (Tk.) 978-625-8023-00-8 (1. Cilt)

İçindekiler

Kısaltmalar 7

Takdim 9

Önsöz 11

ŞEMSÜLEİMME es-SERAHSÎ ve ŞERHU'L-CÂMÎİ'S-SAGÎRÎ

Ertuğrul Boynukalın

I. Şemsüleimme es-Serahsî'nin Hayatı ve Eserleri 15

1. Serahsî'nin Kısa Biyografisi 15

2. Eserleri 16

II. Şerhu'l-Câmiî's-sagîr 21

1. İsmi ve Müellife Aidiyeti 21

2. Telif Sebebi ve Tarihi 21

3. Metodu 22

4. Literatürdeki Yeri 24

5. Nüshası 26

Tahkikte İzlenen Yöntem 27

Kaynakça 29

Takdim

Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla...

Yüce rabbimiz Allah Teâlâ'ya hamdûsenâlar olsun. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'e, ailesine ve ashabına da salatüselam olsun.

İSAM Tahkik Yayın Kurulu üyesi Prof.Dr. Ertuğrul Boynukalın tarafından tahkik edilen ve *Şerhu'l-Câmiî's-sagîr* adıyla yayımladığımız bu eser, Orta Asya Mâverâünnehir Hanefî fakihlerinin en önemli temsilcilerinden olan Şemsüleimme es-Serahsî'ye (ö. 483/1090) aittir. Serahsî bu eseri, Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî'nin (ö. 189/805) *el-Câmiu's-sagîr* adlı eserini şerh etmek amacıyla yazmıştır. Bilindiği üzere *el-Câmiu's-sagîr*, mezhebin “zâhirü'r-rivâye” adıyla anılan temel eserleri arasında yer almaktadır. Muhakkik, Serahsî'nin fûrû-i fıkha dair bu eserinin bilinen tek nüshasını ilmî esaslara göre neşre hazırlamıştır. Serahsî, eserlerinin çoğunda olduğu üzere bu eserini de hapis-teyken ve büyük ihtimalle *el-Mebsût*'un telifini bitirmeden önce öğrencilerine yazdırmış olmalıdır.

Erken dönem Hanefî fıkına dair yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağını umduğumuz elinizdeki eser, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) tarafından yürütülen “Erken Klasik Dönem Projesi” kapsamında yayımlanmıştır. İSAM, bu proje kapsamında Hanefî fık eserlerini ve başta Hanefî-Mâtürîdî geleneğine ait olmak üzere erken dönem ke-lam eserlerini neşretmeye öncelik vermektedir.

Bu kıymetli eserin ilmî neşrini yaparak gün yüzüne çıkmasına vesile olan Prof.Dr. Ertuğrul Boynukalın'a, eserin İSAM Tahkikli Neşir Kılavuzu esaslarına (İTNES) uygun hale gelmesini sağlayıp dizinlerini hazırlayan ve Arapça imla tashihini yapan Muhammed Yasir Şahin'e, Arapça inceleme kısmı musahhihi Said Kayacı ile Türkçe inceleme kısmı son okumasını gerçekleştiren Dr. Mustafa Demiray'a ve son olarak da sayfa tasarımını yapan Ali Haydar Ulusoy'a teşekkür ederim.

Dr. Orhan Ençakar
Erken Klasik Dönem Proje Koordinatörü

Önsöz

İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin (ö. 189/805) telif ettiği *el-Câmiu's-sagîr* fürû-i fıkıh ilmine dair meseleleri özlü biçimde toplayan ilk eser sayılabilir. Bu eser aynı zamanda Hanefî fıkının "Zâhirü'r-rivâye" adıyla bilinen, mezhebin en meşhur ve temel altı kitabından biridir. Şeybânî bu eserde Ebû Yûsuf aracılığı ile Ebû Hanîfe'den rivayet ettiği meseleleri kısaca vermiş, farklı görüşte oldukları zaman Ebû Yûsuf'un, kendisinin ve kimi zaman da Züfer b. Hüzeyl'in görüşlerini açıklamış, ancak hiçbir delil ve gerekçe zikretmemiştir. Hanefî fıkının temel eserlerinden biri olan *el-Câmiu's-sagîr* ilk dönemlerde kadı tayinlerinde adayların imtihana tâbi tutulduğu bir kriter vazifesi de görmüştür.

el-Câmiu's-sagîr'in orijinal tertibi üzere yazılan ilk şerhlerden biri olan Serahsî'nin şerhi bu açıdan da önem arz etmektedir. Zira *el-Câmiu's-sagîr*'in matbu ve meşhur olan nüshası, orijinal lafız ve tertip üzerine olmayıp Ebû Tâhir ed-Debbâs'ın tertibi üzeredir. Eserin orijinal hali ise elyazma kütüphanelerinde bulunmamaktadır. Orijinal nüsha ancak Serahsî gibi bu nüshayı şerh edenlerin eserleri incelenerek ortaya çıkarılabilir. Öte yandan bu şerh Hanefî fıkında yeri müsellemler olan, *el-Mebûsüt* gibi devasa bir külliyyatı yazan Şemsüleimme es-Serahsî'ye aittir. Diğer bir husus ise eserin tek bir yazma nüshasının bulunmasıdır. Bütün bu hususlar eserin neşredilmesinin önemini

ortaya koymaktadır. *el-Câmiu's-sagîr*'in bu şerhinin yanında diğer önemli şerhlerinin de neşredilmesi halinde hem eserin orijinal hali üzerinde daha net konuşma imkânı ortaya çıkacak hem de Hanefî fıkhnın temel eserlerinden biri olan bu eserin fıkhn tarihindeki yeri ve oynadığı rol daha iyi anlaşılacaktır.

Sarfedilen olanca gayrete rağmen eserde görülebilecek hata ve eksiklikler konusunda ilgililerin eleştiri ve katkılarını şimdiden şükranla karşıyorum.

Ertuğrul Boynukalın
İstanbul 2021

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

♦ **ISAM.**

مركز البحوث الإسلامية
وقف الديانة التركي

Şerhu'l-Câmiî's-sagîr

Şemsüleimme es-Serahsî

(ö. 483 h. / 1090 m.)

Tahkik

Ertuğrul Boynukalın

İkinci Cilt

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 1011
İSAM Yayınları 238
Klasik Eserler Dizisi 47
© Her hakkı mahfuzdur.

ŞERHU'L-CÂMİİ'S-SAGİR
Şemsüleimme es-Serahsi

Cilt 2

Tahkik
Ertuğrul Boynukalın

Şerhu'l-Câmii's-sagır
TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)
Tahkik Yayın Kurulu ilmi kontrolünde hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 38 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 08 50
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Yayın yönetmeni M. Suat Mertoğlu
Yayın koordinasyon Erdal Cesar
Tahkik editörü Orhan Ençakar
İnceleme kısmı son okuma (Türkçe) Mustafa Demiray
Tashih (Arapça) Orhan Ençakar, Mohamed Shahin, Said Kayacı (İnceleme kısmı),
Münzir Şeyhhasan (İnceleme kısmı)
(Türkçe) İsa Kayaalp, İsmail Özbilgin, İlayet Bebek
Tasarım Ali Haydar Ulusoy, İbrahim Dervişmüezzın (Uygulama),
Hasan Hüseyin Can (Kapak), Ramzi Haj Mustafa (Kapak Hattı)
Yayın takip Sema Doğan

Bu eser
TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
Erken Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır.

Proje koordinatörü Orhan Ençakar

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun
02/10/2020 tarihli ve 2020/07 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: İstanbul, Kasım 2021 m. / 1443 h.
ISBN 978-625-7581-99-8 (Tk.)
978-625-8023-01-5 (2. Cilt)

Yayın ve Dağıtım
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Basım
Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan San. Sit. Birlik Cad. No: 26 Acar Binası
34524 Haramidere - Beylikdüzü - İstanbul
Tel: (0212) 422 18 34 Faks: (0212) 422 18 04
Sertifika No. 11957

Şemsüleimme es-Serahsi

Şerhu'l-Câmii's-sagır [شرح الجامع الصغير] / Şemsüleimme es-Serahsi ; tahkik Ertuğrul Boynukalın. İstanbul ; Ankara : İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) ; Türkiye Diyanet Vakfı, 2021.

2. c. (636 s.) ; 24 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 1011. İSAM Yayınları ; 238. Klasik Eserler Dizisi ; 47)

Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-625-7581-99-8 (Tk.) 978-625-8023-01-5 (2. Cilt)